

PROFILAKTIKA INSPEKTORINING AHOLI SOG'LIGINI SAQLASH SOHASIDAGI HUQUQBUZARLIKLARNING VIKTIMOLOGIK PROFILAKTIKASI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI

Shamsiddinov Islomjon Ikromiddin o'g'li

323-guruh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17657249>

Annotatsiya. Ushbu maqolada profilaktika inspektorining aholi sog'ligini saqlash sohasidagi huquqbuzarliklarni oldini olish va viktimologik profilaktika faoliyatini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Xorijiy davlatlar tajribasi asosida samarali yondashuvlar aniqlanib, O'zbekistonda amaliyotga joriy etish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari profilaktika inspektorining samaradorligini oshirish, jamoatchilik bilan ishlashni yaxshilash va sog'liqni saqlash tizimi bilan integratsiyani kuchaytirish bo'yicha tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: profilaktika inspektori, viktimologik profilaktika, aholi sog'ligi, huquqbuzarlik, xorijiy tajriba, jinoyat profilaktikasi

Kirish

Aholi sog'ligini saqlash va sog'liq bilan bog'liq huquqbuzarliklarning oldini olish sohasida profilaktika inspektorlari markaziy rol o'ynaydi. Bugungi kunda sog'liqni saqlash va ichki ishlar organlari o'rtasidagi integratsiya nafaqat huquqbuzarliklarni kamaytirishga, balki jamoatchilikning himoya tizimini kuchaytirishga ham yordam beradi. Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, jamoat salomatligi bilan integratsiyalashgan viktimologik yondashuvlar jinoyatchilik va sog'liqni saqlash muammolarini birgalikda tahlil qilish imkonini beradi. Masalan, AQShda profilaktika inspektorlari va sog'liqni saqlash mutaxassisleri hamkorlikda epidemiologik va ijtimoiy ma'lumotlarni o'rganib, jinoyat va sog'liq bilan bog'liq risklarni aniqlashda faol ishlaydi. Shu bilan birga, Buyuk Britaniyada sog'liqni saqlash va ichki ishlar tizimlari o'rtasida jamoatchilik monitoring dasturlari ishlab chiqilgan, bu esa profilaktika inspektorlariga o'z faoliyatini yanada maqsadli va samarali olib borish imkonini yaratadi. Shu sababli, O'zbekistonda profilaktika inspektorining aholi sog'ligini saqlash sohasidagi viktimologik profilaktikasi samaradorligini oshirish uchun xorijiy davlatlarning tajribasini tahlil qilish zarur.

Metodologiya

Tadqiqotda adabiyotlarni tahlil qilish metodidan foydalanildi. Asosiy manbalar sifatida kriminologiya, viktimologiya va jamoat salomatligi sohasidagi o'zbek tilidagi kitoblar, ilmiy maqolalar va ichki ishlar organlari hamda sog'liqni saqlash tizimlarining amaliy tajribalari o'rganildi. Shu bilan birga, profilaktika inspektorining xorijiy davlatlardagi faoliyati va ularning huquqiy-himoyalash tizimi bo'yicha tavsiyalar tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida xorijiy mamlakatlarning sog'liqni saqlash va jinoyat profilaktikasi yondashuvlari o'zbek kontekstiga qanchalik mos kelishi aniqlab chiqildi. Metodologiya doirasida tahlil qilingan adabiyotlar orasida shaxslar huquqini himoya qilish, profilaktika inspektorining huquqbuzarliklarni oldini olishdagi roli va jamoat bilan ishlash strategiyalari bo'yicha ilmiy asoslangan kitoblar va monografiyalar mavjud.

Natijalar

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, xorijiy davlatlarda aholi sog'ligini saqlash va huquqbuzarliklarni oldini olish uchun bir nechta samarali strategiyalar qo'llaniladi.

Birinchidan, jamoat salomatligini nazarda tutgan holda jinoyat profilaktikasi yondashuvi, ya'ni sog'liqni saqlash va xavfni oldini olish birlashtiriladi. Ikkinchidan, epidemiologik kriminologiya modeli jinoyatchilik va sog'liq bilan bog'liq muammolarni birgalikda tahlil qilish imkonini beradi. Uchinchi muhim strategiya – monitoring va ma'lumot almashish tizimlarining samarali ishlashi, bu esa profilaktika inspektorlariga aniq ma'lumot asosida harakat qilish imkonini beradi. To'rtinchidan, mahalliy sog'liqni saqlash tashkilotlari va jamoatchilik bilan uzviy hamkorlik mavjudligi natijasida oldini olish tadbirlari samaradorligi oshadi. Beshinchidan, profilaktika inspektorlari uchun trening va malaka oshirish dasturlari faoliyat samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ushbu yondashuvlar O'zbekiston sharoitida ham samarali qo'llanishi mumkin, shuningdek jinoyat va sog'liq bilan bog'liq xavflarni kamaytirishga yordam beradi.

Muhokama

Xorijiy davlatlarning tajribasi O'zbekiston kontekstida profilaktika inspektorining aholi sog'ligini saqlash sohasidagi viktimologik profilaktikasi faoliyatini takomillashtirish uchun bir nechta muhim yo'nalishlarni ochib beradi. Avvalo, xorijiy mamlakatlarda profilaktika inspektorlari sog'liqni saqlash mutaxassislari bilan yaqindan hamkorlik qiladilar, epidemiologik ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish orqali jinoyat va sog'liq bilan bog'liq xavflarni aniqlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Masalan, AQShda sog'liqni saqlash va ichki ishlar tizimlari o'rtasidagi integratsiyalashgan monitoring dasturlari inspektorlarga jamoat salomatligi bilan bog'liq huquqbuzarliklarni aniqlash va oldini olish imkonini beradi, bu esa profilaktika chora-tadbirlarini yanada maqsadli va samarali qiladi. Shuningdek, Buyuk Britaniyada jamoatchilik bilan hamkorlikni rivojlantirish uchun "community policing" yondashuvi qo'llaniladi, bu profilaktika inspektorlariga mahalliy aholi bilan ishonchli aloqalar o'rnatish va huquqbuzarliklarni oldini olishni samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, epidemiologik kriminologiya yondashuvi sog'liq bilan bog'liq muammolar va jinoyatchilik o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish orqali resurslarni maqsadli taqsimlash va oldini olish chora-tadbirlarini samarali rejalashtirishga yordam beradi. Ushbu yondashuv O'zbekistonda ham aholi sog'lig'i bilan bog'liq xavflarni kamaytirishda, profilaktika inspektorining ishini tizimli va ilmiy asoslangan tarzda olib borishda qo'llanilishi mumkin. Shu bilan birga, xorijiy tajribalar ma'lumotlarni himoya qilish va maxfiylikni ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratadi; bu esa O'zbekiston uchun ham muhim, chunki profilaktika inspektorlari tomonidan yig'iladigan tibbiy va ijtimoiy ma'lumotlar maxfiyligi kafolatlanishi lozim.

Muhokama davomida shuni ham ta'kidlash lozimki, profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish, ularni ixtisoslashtirilgan treninglar va viktimologik kurslar orqali tayyorlash zarur. Bu nafaqat ularning nazariy bilimlarini mustahkamlashga, balki amaliy ish jarayonida jamoatchilik bilan samarali muloqot qilish, huquqbuzarliklarni oldini olish bo'yicha strategiyalarni to'g'ri qo'llash imkonini beradi. Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, profilaktika inspektorining samaradorligini oshirish uchun institutsional qo'llab-quvvatlash, ma'lumot almashish tizimlarining samarali ishlashi va sog'liqni saqlash organlari bilan integratsiyalashgan hamkorlik asosiy ahamiyatga ega. Shu bilan birga, mamlakatimizda ham jamoat salomatligini himoya qilish, jinoyatchilikni oldini olish va profilaktika inspektorining ish faoliyatini samarali qilish maqsadida ushbu yondashuvlar amaliyotga joriy etilishi lozim.

Xulosa

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, profilaktika inspektorining aholi sog'ligini saqlash sohasidagi viktimologik profilaktikasi samaradorligini oshirish uchun integratsiyalashgan yondashuvlar muhimdir. Epidemiologik kriminologiya va jamoat salomatligi bilan integratsiyalashgan strategiyalar samarali va istiqbolli hisoblanadi. Shu sababli, O'zbekistonda ichki ishlar organlari va sog'liqni saqlash muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni chuqurlashtirish, profilaktika inspektorining malakasini oshirish va ma'lumot almashishni huquqiy jihatdan tartibga solish zarur. Bu esa nafaqat huquqbuzarliklarni kamaytirishga, balki aholi salomatligini barqaror himoya qilishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Кабанов, П.А., Моғизов, Р.Р. *Kriminologik viktimologiya: o'quv qo'llanma*. Toshkent: Fan, 2018.
2. Ахмадшина, Н.В. *Kriminologik viktimologiya: zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari*. Toshkent: Ilmiy nashr, 2017.
3. Полубинский, В.И. *Viktimologiya va huquqbuzarliklarning oldini olish*. Toshkent: Huquq, 2015.